

MEDLING MED ANLEDNING AV BROTT, I SKÅNE LÄN

En kunskapssammanställning och teoretisk genomgång av
medling med anledning av brott, med särskilt fokus på Skåne

Titel: Medling med anledning av brott i Skåne län: En kunskapssammanställning och teoretisk genomgång av medling med anledning av brott, med särskilt fokus på Skåne

Utgiven av: Länsstyrelsen Skåne

Författare: Linda Hjort, kriminologistudent
(Handledare: Annika Wågsäter och Ida Rosengren)

Beställning: Länsstyrelsen Skåne
Samhällsbyggnad
205 15 Malmö
Telefon 010-224 10 00

Copyright: Länsstyrelsen Skåne

Tryckår: 2019

Ett stort tack till Skånes kommuner som deltagit med material till
denna rapport.

Malmö i december 2019

Linda Hjort

Innehållsförteckning

1. SAMMANFATTNING	5
2. INLEDNING	6
2.1. Bakgrund.....	6
2.2. Syfte och frågeställningar	7
2.3. Avgränsning.....	7
3. BEGREPPSDEFINITION.....	8
3.1. Medling med anledning av brott.....	8
4. METOD.....	10
5. LAG OM MEDLING MED ANLEDNING AV BROTT	10
6. OLIKA SÄTT ATT BEDRIVA MEDLING PÅ	12
7. STÖD FRÅN MYNDIGHETER	14
8. TEORI.....	16
8.1. Reparativ rättvisa	16
8.2. Differentiell skam.....	18
9. TIDIGARE FORSKNING	19
9.1. Medling som brottsförebyggande metod	19
9.2. Svårigheter vid analys av brottsförebyggande aspekter	21
9.3. Medling vid olika typer av brott.....	22
10. RESULTAT	22
10.1. Medlingsverksamhet i Skåne.....	22
10.2. Behov av stöd för potentiell utveckling av medling	24
11. ANALYS OCH DISKUSSION.....	26
11.1. Är medling brottsförebyggande?.....	26
11.2. Hur ser medlingsverksamheten ut i Skåne?	27
11.3. Vad behövs för stöd för att medlingen ska utvecklas?	28
13. REFERENSER.....	29
14. BILAGOR	31

1. Sammanfattning

Från och med den 1 januari 2008 måste alla Sveriges kommuner kunna erbjuda medling till lagöverträdare under 21 år, som en följd av lag (2002:445) om medling med anledning av brott. Trots detta lagkrav visar en rapport från Umeå Universitet 2017 att medling endast förekommer i ungefär två tredjedelar av landets alla kommuner.¹

I denna rapport presenteras en kunskapssammanställning och teoretisk genomgång av medling med anledning av brott, med särskilt fokus på Skåne. Även rådande lagstiftning om medling med anledning av brott, olika sätt att bedriva medlingsverksamhet på och befintligt stöd från myndigheter till medlingsverksamheterna presenteras. Rapporten redovisar också medling som brottsförebyggande åtgärd, hur medlingen bedrivs i Skåne samt av kommunerna uppfattat behov av stöd för potentiell utveckling av medling som brottsförebyggande metod.

När det gäller medlingens brottsförebyggande effekt är resultaten osäkra. Utifrån ett perspektiv grundat i teorierna om reparativ rättvisa och differentiell skam anses medling vara brottsförebyggande. Det förekommer studier som talar för en minskning i återfall i brott som följd av medling, men vidare studier krävs för att kunna vetenskapligt säkerställa ett samband.

Att försöka mäta om medling med anledning av brott är brottsförebyggande medför vissa svårigheter. En aspekt som är omdiskuterad är vilka olika typer av brott som bör inkluderas vid medling av brott. Olika sorters brott indikerar olika hög risk för fortsatt kriminell karriär. Om fokus läggs på medlingens syfte att vara brottspreventivt skulle en möjlighet vara att strategiskt välja ut de brottstyper som indikerar en fortsatt brottskarriär. Utifrån detta synsätt kan exempelvis medling vid snatteri ifrågasättas, då denna grupp av ungdomar återfaller i brott i en låg utsträckning.

¹ Jacobsson och Wahlin, *Medling vid brott: en enhetlig svensk modell?*, s. 31

I Skåne finns medling i 30 kommuner. 29 av dessa har besvarat rapportens surveyundersökning. Från två kommuner har uppgifter delgetts att ingen medlingsverksamhet bedrivs och en kommun utöver dessa har inte inkommit med information om någon person som arbetar med medling i kommunen. Om tre kommuner i Skåne län inte kan erbjuda någon medlingsverksamhet så innebär det att 9% av Skånes kommuner inte uppfyller lag (2002:445) om medling med anledning av brott. Medling av brott är en verksamhet som ska finnas i hela landet och hålla en hög kvalitet. Medling ska kunna erbjudas alla Sveriges medborgare likartat och är en fråga om rättssäkerhet.

En majoritet av Skånes kommuner upplever att medlingsverksamheten fungerar väl eller delvis väl. 96% av kommunerna upplever sig inte få något stöd från myndigheter för sin medlingsverksamhet och 69% upplever att det finns ett behov av stöd för att medlingen ska utvecklas.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Sedan den 1 januari 2008 har Sverige en lag (2002:445) om medling med anledning av brott, vilket innebär att alla kommuner måste kunna erbjuda medling till alla lagöverträdare under 21 år.² Medling vid brott är en konfliktlösningsmetod som går ut på att sammanföra gärningsperson med brottsoffer i närvaro av en opartisk medlare. Medling är ett komplement till rättsprocessen. Medlingen har en teoretisk utgångspunkt i att gärningspersonen ska få tillfälle att förstå och ta ansvar för brottets konsekvenser. Brottsoffret ska få tillfälle att bearbeta sin upplevelse och närsamhället kan stärka sin sociala kontroll.³

² Bilaga 1.

³ BRÅ-rapport 2000:8, *Medling vid brott - slutrapport från en försöksverksamhet*, s. 7 och s. 12

2.2. Syfte och frågeställningar

Länsstyrelsen Skåne har fått signaler om att medling får allt lägre prioritet och att de som arbetar med frågan upplever att de saknar stöd och stöttning från centralt håll. Länsstyrelsen Skåne önskar att med denna rapport presentera en kunskapssammanställning och teoretisk genomgång av medling med anledning av brott, med särskilt fokus på Skåne. Förhoppningen med denna rapport är att bidra till ökad kunskap inom ämnet.

Studien utgår ifrån följande frågeställningar:

- Vad visar forskning om medling som brottsförebyggande metod?
- Hur ser medlingsverksamheten ut i Skåne?
- Vad behövs för ytterligare stöd för att medlingen ska utvecklas i Skåne?

2.3. Avgränsning

Rapporten är avgränsad till att endast behandla medling vid brott gällande unga gärningspersoner och berörda brottsoffer i Skåne län. Denna avgränsning är utförd eftersom lag (2002:445) om medling med anledning av brott innebär att unga upp till 21 års ålder som har begått brott ska kunna erbjudas medling i alla Sveriges kommuner.⁴ Den enda medling som undersöks och behandlas i rapporten är medling med anledning av brott. Ingen alternativ form av medlingsverksamhet analyseras, exempelvis är inte skol- eller familjemedling av relevans i detta fall.

Det finns flera olika syften och följder av medling vid brott, men studien är avgränsad till att undersöka de brottsförebyggande aspekterna. Därmed utreds inte medlingens andra syften, som till exempel aspekter av rehabilitering och brottsofferstödjande.

Rapporten behandlas även utifrån definitionen att brottsförebyggande arbete är insatser som syftar till att påverka omständigheterna som i den specifika situationen

⁴ Bilaga 1.

gör att människor väljer att begå brott, samt insatser som syftar till att minska brottsbenägenheten hos människor.⁵

3. Begreppsdefinition

3.1. Medling med anledning av brott

Medling kan ses som en alternativ metod för konfliktlösning. Vid medling med anledning av brott möts två parter inför en oberoende medlare för att försöka komma fram till en lösning på konflikten. Användning av medling vid brott motiveras med att det kan vara rehabiliterande för både gärningsperson och brottsoffer och även med att det kan vara brottsförebyggande.⁶

De grundläggande förutsättningarna för medling finns formulerade i medlingslagen (lag 2002:445 om medling med anledning av brott)⁷. Några premisser för medling är att deltagandet är frivilligt, att det ska ske i båda parter intresse, att brottsgärningen ska vara polisanmäld och erkänd och att medlaren ska vara kompetent och opartisk.⁸

De syften som ligger till grund för tillhandahållande och genomförande av medling vid brott i Sverige är huvudsakligen de följande⁹:

- **Medling som brottsofferstöd:** Brottsoffret ges en möjlighet till bearbetning av brottshändelsen, vilket inte existerar i vårt ordinarie rättssystem. Målsättningen med detta är att en bearbetning hos brottsoffret som potentiellt kan minska negativa effekter som ångest, vrede, depression eller oro.
- **Medling som brottsförebyggande åtgärd:** Medling vid brott vänder sig huvudsakligen till unga lagöverträdare. Gärningspersonen ges en möjlighet att

⁵ Gustafsson, Nilsson och Berg, *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*, s. 92

⁶ Prop. 2001/02:126, s. 10

⁷ Bilaga 1.

⁸ Odén et al., *Medling vid brott: en handbok*, s. 8

⁹ Odén et al., *Medling vid brott: en handbok*, s. 9–10

reflektera över och förstå följderna av sin gärning, samt att ta ansvar gentemot brottsoffret. Målsättningen med detta är att motverka återfall i brott.

- **Medling ur ett samhällsperspektiv:** Med medling som en kompletterande del av rättsprocessen erbjuds parterna i en större utsträckning möjlighet till deltagande och påverkan.

Medlingsförfaranden i brottsmål kan skilja sig mycket åt, bland annat beroende av vilken typ av brottsärende det gäller, vem som är brottsoffer och hur den personen har påverkats av brottet, samt vem som är gärningsperson. Nedan följer en beskrivning av hur ett medlingsförfarande kan gå till.¹⁰

Ett medlingsförfarande kan exempelvis inledas med att polisen överlämnar ett ärende där en ungdom har begått ett brott och ett brottsoffer existerar, till en medlingsverksamhet. Det finns en möjlighet att polisen har informerat eller tillfrågat gärningspersonen och eventuellt brottsoffret om de är intresserade av att delta i en medling. En person från socialtjänsten kan ibland ha deltagit vid förhör med den unge gärningspersonen och informerat om medling. Om detta inte har hänt så kontaktar medlaren eller någon från medlingsverksamheten de två parterna för att diskutera medling. Först tillfrågas gärningspersonen, av anledningen att det bör vara säkerställt att denne vill delta i en medling innan brottsoffret överhuvudtaget tillfrågas. Om parterna är minderåriga informeras och tillfrågas vanligen även vårdnadshavarna.

Förberedelserna som krävs inför en medling varierar. Ibland är telefonkontakt före medlingsmötet tillräckligt och i andra fall krävs ett eller flera förmöten med parterna. Vid ett förmöte träffar medlaren de två parterna separat. I vissa fall är det bara en part, i regel brottsoffret, som har behov av ett förmöte. Detta kan vara fallet om medlaren har träffat gärningspersonen tidigare i processen och talat om medlingen, exempelvis i samband med ett förhör. Vid ett förmöte kan parten få information om vad ett medlingsförfarandes innebörd är, hur mötet utförs och vilka de gällande reglerna är. Parterna får möjlighet att ställa frågor och lära känna medlaren. Medlaren ges tillfälle att bygga upp ett förtroende, vilket kan vara av värde vid medlingsmötet. Om medlingsmötet i sig inte blir av kan förmötena ändå få en betydelse som en sorts indirekt medling, på sättet att parterna genom medlaren kan ha fått olika synpunkter framförda till motparten.

Efter förberedelserna följer själva medlingsmötet. Utöver medlaren, gärningsperson och brottsoffer, kan vårdnadshavare till både minderåriga gärningspersoner och brottsoffer vara närvarande vid mötet. Andra personer, till exempel anhöriga och nära vänner, kan också delta som stöd till någon av parterna. Medlaren redogör kort för brottshändelsen. Därefter brukar brottsoffret delge sin beskrivning av händelsen och hur denne har påverkats av det inträffade. Gärningspersonen ges därefter också tillfälle att berätta om brottshändelsen. Dessa två beskrivningar leder oftast till frågor som påbörjar en dialog mellan parterna. Medlaren brukar då inta en passiv roll där denne endast ingriper för att underlätta för parterna att komma till tals och för att belysa viktiga sidor och perspektiv av händelsen. Närvarande vårdnadshavare får vanligtvis inte komma till tals förrän de två medlande parterna är färdiga med sin diskussion.

¹⁰ Odén et al., *Medling vid brott: en handbok*, s. 10

När gärningspersonen och brottsoffret upplever att händelsen är färdigbehandlad så är det möjligt att övergå till en diskussion om ett avtal om gottgörelse, om det är aktuellt. Ett sådant avtal kan innebära att gärningspersonen ska ersätta brottsoffret för skadan som denne genomlidit som en konsekvens av brottet, exempelvis genom erläggande av en ekonomisk ersättning eller utförande av ett visst arbete åt brottsoffret. Avtal kan också vara av en mer ideell natur och ange hur parterna ska förhålla sig till varandra i framtiden. En medling behöver inte innefatta ett avtal. Brottsoffret behöver inte ha anspråk på gottgörelse. Det kan därmed vara tillräckligt att parterna har fått chansen att träffas och diskutera händelsen. Mötet kan avslutas med att medlaren gör en sammanfattning av vad parterna har kommit fram till och därefter ger parterna ordet. På detta vis får gärningspersonen möjligheten att be om ursäkt till brottsoffret.

4. Metod

Rapporten bygger huvudsakligen på informationsinhämtning av relevant litteratur, offentligt tryck, samt rapporter om medling vid brott. Rapporten består även av informationshämtning från samtal med berörda parter och en surveyundersökning som genomförts med epost-utskick till Skånes kommuner. Syftet med surveyundersökningens var att tillhandahålla kvantitativa data över hur medlingsverksamheterna ser ut i Skånes kommuner.

29 av 30 svar har samlats in från studiens målgrupp, kommuner som har bekräftat att en medlingsverksamhet bedrivs i kommunen. Survey-undersökningen uppnådde en svarsfrekvens på 96,7%. Skåne har 33 kommuner, men bara 30 av dessa räknas in i studiens målgrupp. Detta är fallet eftersom 3 kommuner inte har bekräftat att någon medlingsverksamhet bedrivs. Från två kommuner har uppgifter delgetts att ingen medlingsverksamhet bedrivs och en kommun utöver dessa har inte inkommit med information om någon person som arbetar med medling i kommunen.

5. Lag om medling med anledning av brott

Lagen om medling med anledning av brott (2002:445)¹¹ trädde i kraft den 1 januari 2008. Denna lag innebär ett krav på alla Sveriges kommuner att kunna erbjuda medling till lagöverträdare upp till 21 år och berörda brottsoffer.¹² Lagen har karaktär av en ramlag, vilket innebär att den inte reglerar insatser i detalj, utan har till främsta

¹¹ Bilaga 1.

¹² Prop. 2001/02:126, s. 33

syfte att tillgodose grundläggande krav på rättssäkerhet genom att uppsätta allmänna mål.¹³

Medling med anledning av brott har flera olika syften. Genom medling får gärningspersonen en möjlighet att under kontrollerade former ta ansvar för sina handlingar och ställas till rätta efter brottet. Detta kan ha betydelse för lagöverträdarens insikt om konsekvenserna av sitt handlande. Medling kan även lösa praktiska frågor som hur man betalar ett skadestånd. En välfungerande medling kan ge brottsoffer stöd, reglera den ekonomiska ersättningen och skapa en möjlighet till bearbetning av följderna av brottet.¹⁴

Medling är ett slags komplement till den vanliga rättsprocessen, det vill säga inte en ersättning av varken åtal eller potentiell rättegång. Att gärningspersonen har deltagit i medling skall dock framgå och även utgöra en särskild grund för åtalsunderlåtelse. Domstolarna ska vid straffmätning och påföljdseftergift beakta att medling har ägt rum.¹⁵

Jacobsson och Wahlin utförde en undersökning på Umeå Universitet 2017 där de bland annat utredde medlingens förekomst. Deras resultat visade att medling förekom i cirka två tredjedelar av Sveriges alla kommuner och var organiserat i åttiotre verksamheter.¹⁶ Medling vid brott är en verksamhet som ska finnas i hela landet och hålla en hög kvalitet. För att kunna uppfylla detta mål behöver verksamheten på vissa sätt likriktas, så att medling kan erbjudas alla medborgare på likvärdigt sätt oavsett var i landet man är bosatt.¹⁷ Eftersom medling är en del av rättssystemet ökar kraven på likriktning, eftersom rättssäkerheten ska kunna tillgodoses.¹⁸

¹³ Prop. 2001/02:126, s. 31

¹⁴ Prop. 2001/02:126, s. 11

¹⁵ Prop. 2001/02:126, s. 27

¹⁶ Jacobsson och Wahlin, *Medling vid brott: en enhetlig svensk modell?*, s. 31

¹⁷ BRÅ-rapport 2005:14, *Medling vid brott i Sverige på 2000-talet*, s. 51

¹⁸ BRÅ, *Medling igår, idag och imorgon. En kort skrift om medling vid brott*, s. 16

Ingen sorts brott är i lag uteslutet från medling. Enligt regeringens mening finns inte nog starka skäl för att med lag reglera bort varianter av brott från medling. Dock betonas faktumet att medling inte är möjligt vid alla sorter av brott och att det även kan vara direkt olämpligt, vid exempelvis sexualbrott i allmänhet samt våldsbrott riktade mot nära anhöriga. Att ett erbjudande att delta i medling kan innebära en ytterligare kränkning för brottsoffret tas även upp. Det kan ibland finnas skäl till att avstå från att kontakta brottsoffret för att erbjuda medling, om inte offret själv tagit initiativ till medling, exempelvis vid vissa allvarliga och integritetskränkande brott.¹⁹

Enligt regeringens bedömning bör medling främst komma i fråga för de som betraktas som förstagångsbrottslingar, men kan även vara aktuell för personer som har återfallit i brott.²⁰

6. Olika sätt att bedriva medling på

I Sverige bedrivs medlingsverksamheten huvudsakligen med två sorter av system för medlare: tjänstemannamedlare och lekmannamedlare. Tjänstemannamedlare är ofta socionomer som arbetar inom socialtjänsten och som arbetar med medlingsuppdrag som en del i sin tjänsteutövning. Lekmannamedlare är ofta samhällsengagerade medborgare som får arvode för enskilda medlingsuppdrag. Lekmannamedlarens medlingsuppdrag är alltså inte en del av dennes yrke, utan ett åtagande på fritiden.²¹

Om tjänstemanna- eller lekmannamedlare är den mest lämpliga formen av medling är en omdiskuterad fråga. Oavsett vilken medlingsform det är som utförs är det viktigt att medlaren har relevant utbildning, personlig lämplighet och erfarenhet, för att medla.²²

¹⁹ Prop. 2001/02:126, s. 39–41

²⁰ Prop. 2001/02:126, s. 41

²¹ Odén et al., *Medling vid brott: en handbok*, s. 61

²² Socialstyrelsen, *Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten*, s. 136

En fördel med att använda medlande tjänstemän inom socialtjänsten är att dessa ofta har kunskaper som är av relevans i sammanhanget, som till exempel erfarenheter av att arbeta med ungdomar, samt deras problem och familjer. En nackdel med tjänstemannamedlare är dock att de kan vara mer resurskrävande än en lekmannamedlare. Ännu en nackdel är att parterna inte per automatik uppfattar tjänstemannamedlare som opartiska. Därför är det inte lämpligt med en tjänsteman som arbetar med myndighetsutövning och utför medlingsuppdrag i samma ärende, eftersom dennes opartiskhet kan ifrågasättas. Vid tjänstemannamedling är det viktigt att medlaren skiljer på sin yrkesroll och medlarroll. Det är av vikt att en medlare inte kliver in i en ”socialarbetarroll” och agerar som en socialsekreterare i sin medlarroll.²³ I fall då socionomer vid kommunens socialtjänst används för medling är det angeläget att dessa får öronmärkt tid för medling. Om lekmannamedling används är det önskvärt att ha en pool av sådana som kan matcha de olika behov som uppstår.²⁴

Några fördelar med lekmannamedling är att dessa medlare kan ha större möjligheter att arbeta på flexibla arbetstider som kväll eller helg, att de är engagerade, att de kan ha nödvändig och annan kultur- och språkkompetens och att de upplevs vara opartiska. Personer som väljer att bli medlare är även ofta personer som har erfarenhet av arbete med ungdomar och ett intresse för att arbeta med dessa frågor. En nackdel med lekmannamedlare är att det kan finnas svårigheter i att finna lämpliga personer som har de personliga egenskaper och den tid som krävs för medlingsuppdraget.²⁵

Det finns alltså för- och nackdelar med både tjänstemanna- och lekmannamedling. Det finns inte nog underlag för att förespråka endast en sorts medlare. Regeringens strävan är att det av lagen ska framgå att det är medlarens personliga egenskaper, utbildning och erfarenhet som ska vara avgörande för om denne ska utses till medlare. Medlaren ska vara kompetent och lämpad för uppgiften.²⁶

²³ Socialstyrelsen, *Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten*, s. 136; Prop. 2001/02:126, s. 46

²⁴ BRÅ, *Medling igår, idag och imorgon. En kort skrift om medling vid brott*, s. 21

²⁵ Socialstyrelsen, *Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten*, s. 136; Prop. 2001/02:126, s. 46

²⁶ Socialstyrelsen, *Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten*, s. 136; Prop. 2001/02:126, s. 46

7. Stöd från myndigheter

Att bygga upp en välfungerande medlingsorganisation tar tid och samarbetet mellan nyckelgrupper måste fungera för att verksamheten ska få medlingsärenden förmedlade till sig.²⁷ I nuläget finns det inga formella krav på grundutbildning för att arbeta som medlare. Brottsförebyggande rådet anordnade medlarutbildningar under åren som de hade ett regeringsuppdrag om medling (2003 – 2007). Från och med år 2008 anordnar dock ingen myndighet eller samhällelig instans någon form av medlingsutbildning. Denna sorts utbildningar utförs istället på lokal nivå eller genom privata konsultverksamheter.²⁸ Utbildning av medlare innebär en kvalitetssäkring av verksamheten. Medlare behöver teoretisk kunskap om medling och aktuell lagstiftning, samt praktisk träning. Trots att vissa medlare arbetar som socionomer och har vana av att arbeta med människor i problematiska situationer så skiljer sig medling från socialtjänstens andra praktiserade metoder. I BRÅ:s uppföljning av hur medlingen såg ut och fungerade i landet efter regeringsuppdraget framgick det att utbildningsbehovet inte var tillgodosett och att ett kontinuerligt utbildningsbehov finns.²⁹

Socialstyrelsen tog över myndighetsansvaret för medlingsverksamheterna år 2008. 2012 gjorde de en översyn av medlingsverksamheterna. Denna översyn bestod av en kartläggning av medlingsverksamheterna i Sverige, under 2011, med fokus på tre områden: om alla kommuner erbjöd medling, hur likartad medlingen var och om det förmedlades ett rimligt antal ärenden i förhållande till ungdomsbrottsligheten. I denna undersökning konstaterar Socialstyrelsen att samtliga kommuner inte kunde erbjuda medling, att verksamheten skiljdes åt mellan de olika kommunerna och att mängden

²⁷ BRÅ-rapport 2005:14, *Medling vid brott i Sverige på 2000-talet*, s. 51

²⁸ Socialstyrelsen, *Medling vid brott*.

²⁹ BRÅ, *Medling igår, idag och imorgon. En kort skrift om medling vid brott*, s. 20

medlingsärenden var för få i relation till den existerande mängden ungdomsbrottsligheten.³⁰

En av intentionerna med obligatoriet för kommuner att erbjuda medling var att medling skulle få en mer framträdande roll i rättssystemet. På grund av detta är det av vikt att alla gärningspersoner tillfrågas om de samtycker till att kontaktas av medlingsverksamheten. Socialstyrelsen bedömde i sin uppföljning att medling inte hade den plats eller spelar den roll som intentionen innebar. I Socialstyrelsens rapport står det att en fungerande och utvecklad medling förutsätter att kommunerna, rättsväsendets aktörer tar ansvar, samt att ansvar tas på nationell nivå. Socialstyrelsen konstaterade även att det fanns behov av ökad information och kunskap på nationell nivå till lokal nivå från berörda myndigheter, gällande reglering och ansvarsområden. I uppföljningen uttrycktes det även finnas ett behov av att sprida kunskap om vad medling är, dess syfte och nytta.³¹

Socialstyrelsen såg uppföljningen som ett underlag för ett fortsatt arbete med medling och såg behov av att ta fram ytterligare underlag för att skapa konkreta förslag för stödjande och utvecklande åtgärder. Frågor om kvalitetssäkring av verksamheterna och behov av lokal uppföljning, utveckling av samverkan, samt forskning behandlades även i uppföljningen. En begränsande faktor för tillsyn och att medling ska kunna spela den tänkta rollen uttrycks vara att tillsynsansvaret endast berör kommunerna, som har ansvaret att kunna erbjuda medling.³²

Socialstyrelsens tillsynsansvar överlämnades till myndigheten Inspektionen för vård och omsorg den 1 juni 2013. IVO arbetar under Socialdepartementet och finns i sex olika regioner i Sverige. Uppdraget som IVO har är att bidra till att vård och omsorg

³⁰ Jacobsson och Wahlin, *Medling vid brott: en enhetlig svensk modell?*, s. 13–14; Socialstyrelsen, *Medling vid brott avseende unga lagöverträdare. Uppföljning av hur kommunerna arbetar med medling samt analys av behov av åtgärder för att stödja medlingsverksamheten*, s. 35–40

³¹ Socialstyrelsen, *Medling vid brott avseende unga lagöverträdare. Uppföljning av hur kommunerna arbetar med medling samt analys av behov av åtgärder för att stödja medlingsverksamheten*, s. 39–40

³² Socialstyrelsen, *Medling vid brott avseende unga lagöverträdare. Uppföljning av hur kommunerna arbetar med medling samt analys av behov av åtgärder för att stödja medlingsverksamheten*, s. 40

bedrivs med säkerhet och kvalitet samt i enlighet med lagar och föreskrifter. Detta uppdrag genomförs genom utövande av tillsyn och prövning av tillstånd för olika verksamheter. IVO ansvarar för tillsyn och tillståndsprövning inom socialtjänst, hälso- och sjukvård samt verksamhet enligt lagen för stöd och service till vissa funktionshindrade. Tillsynen som IVO bedriver handlar delvis om att följa upp samt inspektera anmälningar, delvis om att utöva planerad tillsyn utifrån existerande riskanalyser. Myndigheten kan även utöva tillsyn på särskilda områden på regeringsuppdrag. IVO gör ingen regelbunden kontroll eller uppföljning av verksamheter. Uppdraget som IVO har är att bidra till att vård och omsorg bedrivs med säkerhet och kvalitet samt utförs i enlighet med lagar och föreskrifter. Detta arbete utförs genom att utöva tillsyn och pröva tillstånd för olika verksamheter. Det finns ingen information om medling på IVO:s hemsida.³³

Kommunerna får en viss statlig ekonomisk kompensation för medlingsverksamheterna. Denna baseras på befolkningsmängd och täcker inte kostnaden för att bedriva en egen kommunal medlingsverksamhet. För att sänka de ekonomiska utgifterna kan kommuner gå samman och dela på kostnaderna för samordning, råd, stöd och handledning, utbildning och eventuellt medling.³⁴

8. Teori

8.1. Reparativ rättvisa

I Sverige tillämpas ett rättssystem som är retributivt, det vill säga bestraffande. Detta innebär att gärningspersonens skuld ska bevisas och straff ska utmätas utifrån statens givna påföljdsbestämmelser. De inblandade parterna, det vill säga gärningspersonen och brottsoffret, har i detta system en sekundär roll. Det sker ingen dialog mellan parterna, då förloppet hanteras via ombud från rättssystemet (som till exempel åklagare, advokater och domare). I ett reparativt rättvisesystem har gärningsperson och brottsoffer en betydligt mer markant roll i rättsprocessen. Reparativ rättvisa utgår

³³ Jacobsson och Wahlin, *Medling vid brott: en enhetlig svensk modell?*, s. 14–15

³⁴ BRÅ, *Medling igår, idag och imorgon. En kort skrift om medling vid brott*, s. 16

från brottets konsekvenser och att gärningspersonen kan ta ansvar för dessa för att gottgöra brottsoffret och reparera skadan. Ett reparativt rättvisesystem försöker alltså att uppnå försoning och reparation av skadan istället för att straffa den brottsliga gärningen.³⁵

Vissa människor upplever att den befintliga rättsprocessen förvärrar samhällsskador och konflikter, mer än det bidrar till läkande, fred och försoning. Reparativ rättvisa är ett försök att adressera och justera några av det retributiva rättssystemets behov och begränsningar. Reparativ rättvisa ses ofta som en alternativ inställning inom synen på brott och berörda parter till den retributiva rättvisan som lägger fokus på gärningspersonen och straffutdömande.³⁶

Brott leder till skador som behöver ett läkande. Den reparativa rättvisan erkänner brottsskador i fyra dimensioner: hos offret, gärningspersonen, mellanmänniska relationer och samhället. Den retributiva rättvisan fokuserar huvudsakligen på den samhällliga aspekten och erkänner inte de andra dimensionerna av skador. Det retributiva systemet definierar staten som offret, definierar lagbrytande beteende som ett överträdande av regler och ser relationen mellan offer och gärningsperson som irrelevant. Utifrån ett reparativt perspektiv identifieras istället människor som offer och centraliteten av de mellanmänniska dimensionerna erkänns. Lagöverträdelser ses som skada mot person och mellanmänniska relationer.³⁷

Ur teorierna om reparativ rättvisa, med utgångspunkt från den av FN accepterade definitionen, har tre huvudmetoder utvecklats. Medling med anledning av brott är en av dessa metoder.³⁸ Medling vid brott är sedan början av 90-talet på stark framväxt i större delen av västvärlden. I Norden var Norge först med att ha en strukturerad och lagstadgad medlingsverksamhet.³⁹ Den norska medlingsverksamheten föddes som en

³⁵ Odén et al., *Medling vid brott: en handbok*, s. 8

³⁶ Zehr, *The little book of restorative justice*, s. 3, 17–18

³⁷ Zehr, *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Criminal Justice*, s. 184

³⁸ Marklund, *Ett brott – två processer. Medling vid brott och unga lagöverträdare i straffprocessen*, s. 55

³⁹ BRÅ, *En sammanfattning av Brå:s femåriga regeringsuppdrag*, s. 81

konsekvens av kriminologen Nils Christies artikel *Conflicts as Property*.⁴⁰ I denna artikel skriver Christie om reparativ kontra retributiv rättvisa. Han skriver om hur rättssystemet består av att utbildade experter stjälar konflikter från medborgare.⁴¹ Medling vid brott introducerades som en alternativ påföljd för ungdomar under 18 år till böter, villkorlig dom eller åtalsunderlåtelse. Syftet med medling i Norge är att stärka den lokala miljöns möjlighet att hantera mindre allvarliga brott och att återföra konflikten till folket utan att försvaga det konventionella systemet. Det är därmed ett försök att komplettera reaktioner på brott till det existerande systemet.⁴²

8.2. Differentiell skam

En person som har spelat en stor roll inom medlingsrörelsen är kriminologen John Braithwaite. Braithwaite har varit del av medlingens framväxt och är skaparen till teorin om differentiell skam. Denna teori bygger på ett antagande att människor är beroende av varandra, vilket präglas av grupployalitet. Braithwaite hävdar att människor som lever i samhällen med låg brottslighet bryr sig om varandra och har en stark social kontroll. Det existerar ofta tydliga regler för i vilken utsträckning avvikande beteende accepteras och befolkningen har visat en vilja att vara aktiva i konflikten mellan brottsoffer och gärningsperson. Enligt Braithwaite är en sådan kontroll mer brottsförebyggande än en extern och statlig kontroll. Om det vanliga rättsväsendet är ineffektivt bör rättvisan behandlas på grannskapsnivå och därmed avlasta rättsväsendet. På detta vis ökar den sociala kontrollen inom ett visst område och möjligheten att informellt fördöma felaktigt beteende skapas. För att möjliggöra denna integration krävs aktivt deltagande i processen, av individens omgivning eller sociala nätverk.⁴³

De ungdomar som begår brott känner enligt Braithwaite skam och ånger som en följd av brottet. Braithwaites huvudsakliga tes är att brottslighet ökar när skam leder till

⁴⁰ BRÅ-rapport 2005:14, *Medling vid brott i Sverige på 2000-talet*, s. 23

⁴¹ Christie, "Conflicts as Property", s. 4–5

⁴² BRÅ-rapport 2005:14, *Medling vid brott i Sverige på 2000-talet*, s. 23

⁴³ Sehlin, *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän? En återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik*, s. 43

stigmatisering och brottslighet minskar när skam resulterar i återintegration. Detta är en förklaring till varför vissa samhällen har högre brottslighet än andra och varför vissa ungdomar är mer brottsbenägna än andra.⁴⁴

Skambeläggning kan delas in i två varianter, nämligen som återintegration och desintegration. Dessa har olika påverkan på återfall i brott. En desintegration innebär att den unge lagöverträdaren stigmatiseras och klassas som utstött av samhället. Individen blir inte enbart kritiserad för dennes brottsliga gärning, utan blir också märkt som kriminell, samt bortom all förlåtelse och rätt till återintegrering i samhället. Som en konsekvens av denna stigmatisering söker sig den unge till andra ungdomar som också har klassats som utstötta av samhället och fortsätter att begå brott. En skambeläggning i form av återintegration innebär att samhället känner skuld till brottet som den unge har begått och försöker att återintegrera den unge i samhället, så att denne blir en respektabel medborgare. Att gärningspersonen och närstående medvetandegörs om det olämpliga i att begå brott leder till möjligheter för den unge att upphöra med att begå brott. Denna kontroll av brottsbenägna ungdomar för med sig en reduktion av brottslighet.⁴⁵

9. Tidigare forskning

9.1. Medling som brottsförebyggande metod

Ett av medlingens syften som har varit mest framträdande i svensk medlingsverksamhet är dess funktion som brottsförebyggande metod.⁴⁶ Detta är i linje med budskapet som formuleras i regeringens proposition. Samtidigt som det brottspreventiva syftet är en del av lagen så uttrycks att den brottsförebyggande effekten inte är vetenskapligt säkerställd:

⁴⁴ Sehlin, *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän? En återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik*, s. 43

⁴⁵ Sehlin, *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän? En återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik*, s. 43–44

⁴⁶ Prop. 2001/02:126, s. 12

Även om någon minskning av de ungas brottslighet inte kan sägas vara vetenskapligt visad, har medling enligt regeringens uppfattning många andra fördelar som gör att metoden måste anses värdefull.⁴⁷

Även BRÅ konstaterar att den brottsförebyggande effekten av medling med anledning av brott inte är säkerställd, men har ett värde:

När det gäller effekten på återfall i nya brott är kunskapen mindre och resultaten mer osäkra. Vissa studier visar ett statistiskt säkerställt minskat återfall efter deltagande i medling, medan andra studier inte visar någon minskning alls. /.../

De slutsatser som kan dras är att medling tycks ha en brottsförebyggande effekt vid vissa brott, på vissa gärningspersoner och under vissa omständigheter.⁴⁸

Vad resultat från studier kring återfall i brott efter medling visar skiljer sig alltså åt.⁴⁹ Det finns svenska studier vars resultat tyder på att medling har en brottsförebyggande effekt. I en studie vid Umeå universitet 2009 ingick nästan 1 200 barn och ungdomar i åldrarna 8 till 18 år. Ungefär hälften av dessa medverkade i Hudiksvalls och Örnsköldsviks medlingsverksamheter åren 1996–2003. Undersökningens resultat visar att de som medverkat i medling vid brott hade en hälften så stor risk att återfalla i brott, i jämförelse med de som inte medlat.⁵⁰

Det finns även andra internationella studier vars resultat visar på att ungdomar som deltagit i medling återfaller i brott i mindre utsträckning jämfört med de som inte har deltagit i medling. Det har dock även utförts forskning kring medling som har haft metodologiska brister och därmed inte kan användas som underlag. Det finns även studier som har visat olikartade effekter av medling, det vill säga resultat som både visar på och inte visar på en minskning av återfall i brott som följd av medling med anledning av brott. Det finns även en amerikansk studie med resultat som visar att ungdomar som deltagit i medling återföll i brott i något högre utsträckning i

⁴⁷ Prop. 2001/02:126, s. 26

⁴⁸ BRÅ, *Medling igår, idag och imorgon. En kort skrift om medling vid brott*, s. 15

⁴⁹ BRÅ, *Medling igår, idag och imorgon. En kort skrift om medling vid brott*, s. 15

⁵⁰ Sehlin, *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän? En återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik*, s. 55, s. 68

förhållande till ungdomar som hade deltagit i rehabiliteringsprogram som domstolen hade fastställt.⁵¹

9.2. Svårigheter vid analys av brottsförebyggande aspekter

Det är av flera anledningar inte helt enkelt att utröna de faktiska effekterna av medling, speciellt vid återfall i brott. De olika undersökningarna som har gjorts är ofta baserade på helt olika program och metoder för reparativ rättvisa. Som en konsekvens av detta är det svårt att dra enkla slutsatser. Resultat från utländska studier är inte heller helt överförbara till svenska förhållanden och det som är relevant för svensk medlingsverksamhet.⁵²

Unga som har begått sitt första brott är en distinkt målgrupp för medling vid brott i Sverige. På grund av detta är det svårt att vetenskapligt urskilja huruvida medlingen är brottspreventiv eller ej, eftersom det för att bevisa detta måste visas att de som deltagit i medling återfaller i mindre utsträckning än en kontrollgrupp som inte har deltagit i medling. Dessa grupper ska vara så lika som möjligt, exempelvis i ålder och vilket slags brott som har begåtts. Helst ska återfall i brottslighet även mätas efter ett antal år, vilket kan leda till svårigheter att hitta de unga personerna som tidigare deltagit, då de kan ha flyttat hemifrån. Även om en sådan studie utförs och visar att gruppen som har deltagit i medling återfaller i brott mindre än de som inte medlat finns det svårigheter i att avgöra om orsaken var medlingen eller några andra faktorer. Medling bygger dessutom på frivilligt deltagande, vilket leder till ett selektivt urval. Gruppen av frivilliga kan även vara svår att jämföra med andra grupper.⁵³

⁵¹ Sehlin, *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän? En återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnköldsvik*, s. 27–36

⁵² BRÅ-rapport 2005:14, *Medling vid brott i Sverige på 2000-talet*, s. 50

⁵³ Rytterbro, *Medling – möten med möjligheter. En analys av en nygammal reaktion på brott*, s. 58–59; BRÅ-rapport 2005:14, *Medling vid brott i Sverige på 2000-talet*, s. 50

9.3. Medling vid olika typer av brott

Huruvida medling är en passande metod för alla sorters brott eller ej är en omdiskuterad fråga.⁵⁴ Om en medling utförs med syftet att förhindra återfall i brott kan medling vid vissa brott i regel ifrågasättas, exempelvis vid snatteri. Snatteri är den mest vanliga och utbredda ungdomsbrottsformen. Om medlingsverksamheten vänder sig till ungdomar som snattar och åker fast så är det sannolikt att en stor andel av denna grupp ändå aldrig skulle begå ett nytt brott.⁵⁵

I en studie från BRÅ identifieras debutbrott som indikerar hög risk för fortsatt kriminell karriär och debutbrott vars risk är låg. I denna undersökning identifieras tre brott som strategiska: tillgrepp av motorfordon, rån och brott mot allmän verksamhet. Inom gruppen som debutlagförs för rån kommer mer än var sjätte person att i sitt fortsatta liv tillhöra gruppen av människor som är ansvariga för 43 procent av den totala brottsligheten. Människor som vid första lagföringen däremot lagförs för snatteri har mycket låg risk för att utveckla en fortsatt kriminell karriär.⁵⁶ Denna vetenskap i kombination med en översyn av gärningspersonens livssituation bör vara den bästa metoden för att rikta åtgärder till gruppen med störst behov. Därmed är det inte sagt att medling av unga lagöverträdare av lindriga brott inte är förtjänstfull, en medling kan sannolikt bedömas lämpligt i enskilda fall, särskilt om hänsyn tagits till gärningspersonens övriga livssituation.⁵⁷

10. Resultat

10.1. Medlingsverksamhet i Skåne

Vid utskickandet av rapportens survey-undersökning svarade två skånska kommuner att de inte har någon medlingsverksamhet. Ytterligare en kommun kunde inte skicka information om någon person som arbetar med medlingsverksamhet. En kommun

⁵⁴ Rytterbro, *Medling – möten med möjligheter. En analys av en nygammal reaktion på brott*, s. 236

⁵⁵ BRÅ-rapport 2000:8, *Medling vid brott - slutrapport från en försöksverksamhet*, s. 34–35

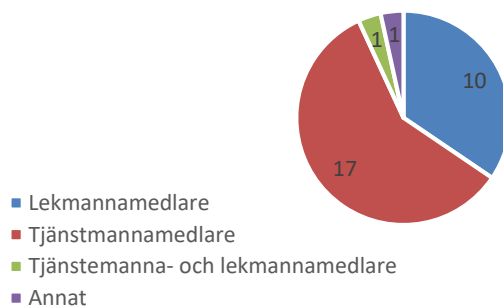
⁵⁶ BRÅ-rapport 2011:21, *Strategiska brott bland unga på 00-talet*, s. 21–27

⁵⁷ BRÅ-rapport 2000:8, *Medling vid brott - slutrapport från en försöksverksamhet*, s. 34–35

besvarade inte enkäten. Sammanlagt har svar för 29 av 33 Skånes kommuner samlats in.

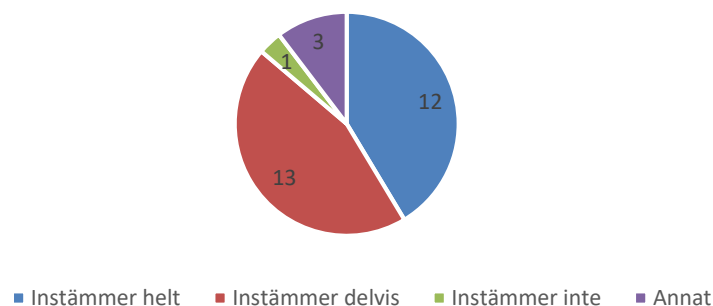
Vissa skånska kommuner samarbetar och bedriver sin medlingsverksamhet med hjälp av varandra. I Nordvästra Skåne samverkar nio kommuner: Bjuv, Båstad, Höganäs, Klippan, Perstorp, Svalöv, Åstorp, Ängelholm och Örkelljunga. Det finns även ett samarbete i Sydöstra Skåne mellan de fem kommunerna Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Tomelilla och Ystad. De tre kommunerna Östra Göinge, Osby och Bromölla i Nordöstra Skåne köper sin medling från Kristianstad.

Vilken sorts medlare används vid medling av brott i din kommun/dina kommuner?

Resultaten från survey-undersökningen visar att 17 av de skånska kommunerna använder sig av tjänstmannamedlare. 10 kommuner använder sig av lekmannamedlare. 1 kommun använder både tjänstemanna- och lekmannamedlare. 1 kommun har valt svarsalternativet "Annat".

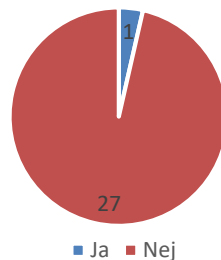
I vilken grad instämmer Du i detta påstående?: Medlingsverksamheten i din kommun/dina kommuner fungerar väl.

På frågan om hur väl respondenten anser att medlingsverksamheten fungerar i sin kommun blev resultaten följande: 12 kommuner instämmer helt i att medlingsverksamheten fungerar väl. 13 kommuner instämmer delvis i att medlingsverksamheten fungerar väl. 1 kommun instämmer inte i att medlingsverksamheten fungerar väl. 3 kommuner har svarat "Annat". En respondent nämner att det har haft för få medlingsärenden för att kunna avgöra hur väl medlingsverksamheten fungerar. En annan respondent nämner att dess kommun just nu håller på att arbeta upp verksamheten som tidigare har flyttats mellan olika personal och verksamheter.

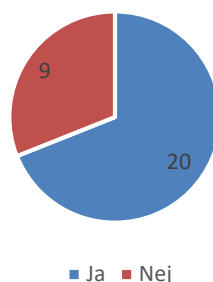
10.2. Behov av stöd för potentiell utveckling av medling

Får ni något stöd för er medlingsverksamhet från myndigheter? (Exempelvis Socialstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, ...)

På frågan om respondentens kommun får något stöd för sin medlingsverksamhet från myndigheter svarade 27 kommuner "Nej" och 1 kommun "Ja". I den följande frågan fick respondenterna möjligheten att utveckla hur detta stöd ser ut, om de upplever att det finns ett. Här nämner den kommun som har svarat ja att de har haft samverkan med åklagarmyndigheten, för att utveckla blanketter och gången i ärenden.

Finns det för behov av stöd för att medlingen ska utvecklas?

På frågan om det finns behov av stöd för att medlingen ska utvecklas svarade 20 kommuner ”Ja” och 9 kommuner ”Nej”. I den följande frågan fick respondenterna möjligheten att utveckla vilket slags stöd som skulle behövas. Då nämns exempelvis behov av att öka efterfrågan av medling, mer utbildning av personal som arbetar med medling, samverkan med andra kommuner samt ökad inblick i hur andra jobbar. Behovet av mer personal som arbetar med medling uttrycks.

Vidare nämns även behov av nationell samordning, handledning och kunskapsuppdatering. Ett behov av nationella riktlinjer som säkerställer att medlingsverksamheter finns och verkar i samtliga kommuner beskrivs. Behovet av tillsyn över att lagen följs yttras, med motivationen att många kommuner inte har en medlingsverksamhet. Att det tydliggörs vilket ansvar som åligger respektive myndighet anges även vara ett behov, samt att ansvaret för medling inte bara bör åligga kommunen och socialtjänsten utan även polis och åklagarmyndigheten.

Att information om medling i samhället, men främst till ungdomar, måste öka framhävs. Även statusen på medlingen uttrycks behöva öka. Ett förslag på hur detta kan göras är genom exempelvis en nationell uppmärksamhetskampanj. Ett slags nationellt statistikprogram efterfrågas, för att kunna visa på resultat av medlingen.

11. Analys och diskussion

11.1. Är medling brottsförebyggande?

Huruvida medling med anledning av brott är brottsförebyggande eller ej är inte vetenskapligt säkerställt. Det finns studier som påtalar att det finns ett samband mellan minskat återfall i brott och medling med anledning av brott, men det krävs fortfarande vidare forskning som bekräftar dessa resultat för att ytterligare kunna säkerställa sambandet vetenskapligt. Det finns även vissa svårigheter i att analysera medling som brottsförebyggande metod som gör det vetenskapliga säkerställandet mer komplicerat. Medling handlar inte dock endast om brottsprevention, utan är en av många varianter av brottsförebyggande arbete. Den brottsförebyggande aspekten är bara en del av syftet med medling och det finns andra syften samt fördelar som inte behandlas i denna rapport.

Medling är utifrån teorin om reparativ rättvisa en metod för att uppnå reparation av skadan av brottet. Ett retributivt samhälle hanterar enligt den reparativa rättvisan bara skadan mot samhället, medan medling och reparativ rättvisa kan bearbeta brottsskadorna även hos offret, gärningspersonen och inom mellanmänniska relationer. Ett reparativt rättvisesystem utgår från att gärningspersonen kan ta ansvar för brottets konsekvenser och reparera skadan.

Enligt teorin om differentiell skam bör rättvisan till stor del behandlas på grannskapsnivå och därmed avlasta rättsväsendet. Braithwaite menar att social kontroll i form av tydliga samhällliga regler kring i vilken utsträckning avvikande beteende accepteras samt en aktiv vilja från befolkningen att delta i konflikt mellan brottsoffer och gärningsperson är mer brottsförebyggande än statlig kontroll. Medling kan ses som en metod för aktivt samhälligt deltagande och är därmed utifrån teorin om differentiell skam brottsförebyggande.

Differentiell skam tyder ytterligare på medlingens brottsförebyggande aspekter, då teorin utgår från att brottslighet ökar när skam leder till stigmatisering och minskar

när skam resulterar i återintegration. Med medling av brott kan en skambeläggning i form av återintegration möjliggöras, då samhället känner viss skuld till brottet och återintegrerar ungdomen i samhället. Genom medling medvetandegörs gärningspersonen om det olämpliga i brottsutövande, vilket leder till en potentiell brottsminskning hos denne. Att använda medling är enligt teorin om differentiell skam alltså en social kontroll som bidrar till en minskad brottslighet.

En omdiskuterad aspekt är vilka olika typer av brott som bör inkluderas vid medling av brott. Olika sorters brott indikerar olika hög risk för fortsatt kriminell karriär. Om fokus läggs på medlingens syfte att vara brottspreventivt skulle en möjlighet vara att strategiskt välja ut de brottstyper som indikerar en fortsatt brottskarriär. Med detta synsätt kan exempelvis medling vid snatteri ifrågasättas, då denna grupp av ungdomar återfaller i brott i en låg utsträckning. Tre brott har av BRÅ identifierats som strategiska med hög risk för fortsatt kriminell karriär: tillgrepp av motorfordon, rån och brott mot allmänhet. Vetskapen om strategiska brott i kombination med en översyn av gärningspersonens livssituation bör vara den bästa metoden för att rikta åtgärder till gruppen med störst behov.

11.2. Hur ser medlingsverksamheten ut i Skåne?

Enligt en studie från 2017 förekommer medling i två tredjedelar av Sveriges kommuner. Medling av brott förekommer i 91% av Skånes kommuner. Två kommuner har lämnat uppgifter om att de inte har någon medlingsverksamhet och en kommun utöver dessa har inte inkommit med information om någon person som arbetar med medling i kommunen. Medling av brott är en verksamhet som ska finnas i hela landet och hålla en hög kvalitet. Medling ska kunna erbjudas alla Sveriges medborgare likartat och är en fråga om rättssäkerhet.

Majoriteten av kommunerna i Skåne använder sig utav med tjänstemannamedlare. Ungefär en tredjedel av kommunerna använder sig av lekmannamedlare.

Medlingsverksamheten upplevs i hög utsträckning fungera väl eller delvis väl, detta anger 86% av surveyundersökningens respondenter. 4% anser inte att medlingsverksamheten fungerar väl och 10% valde svarsalternativet "Annat", vilket huvudsakligen motiverades med att medlingsverksamheten får in för få ärenden för att kunna besvara frågan.

11.3. Vad behövs för stöd för att medlingen ska utvecklas?

Endast en kommun upplever att de får stöd för sin medlingsverksamhet från myndigheter. 9 kommuner upplever inte att det finns behov av stöd för att medlingen ska utvecklas, medan 20 stycken upplever att ett behov finns.

I Socialstyrelsens uppföljning kring kommuners arbete med medling nämndes ett behov av förändringar för att förbättra medlingsverksamheterna. Många av de utvecklingsområden som de uttryckte stämmer överens med de behov som formuleras av kommunerna i survey-undersökningen.

Sammanfattningsvis har vissa behov betonats vara viktiga för att medlingsverksamheten ska kunna utvecklas. Det som uttrycks behövas är:

- Ökat stöd: från nationell nivå till lokal nivå.
- Ökad tillsyn: för att bidra till rättssäkerhet och kvalitetssäkring.
- Utbildning av medlare: möjliggör kvalitetssäkring och likriktning.
- Utveckling av samverkan: mellan berörda instanser. Erfarenhetsutbyte men också så att ärenden faktiskt förmedlas.
- Vidare forskning och information: om medling i stort, men även kring reglering och vad de olika myndigheterna ansvarar för.

13. Referenser

Litteratur

Gustafsson, Charlotta, Nilsson, Jörgen och Berg, Greta, Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten & Sveriges kommuner och landsting, 2016.

Jacobsson, Maritha och Wahlin, Lottie, Medling vid brott; en enhetlig svensk modell? Umeå universitet: Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för socialt arbete, 2017.

Marklund, Linda, Ett brott – två processer. Medling vid brott och unga lagöverträdare i straffprocessen. Uppsala universitet: Uppsala universitetstryckeri, 2011.

Odén, Niklas, Wahlin, Lottie, Lind, Eleonore och Carling, Eva, Medling vid brott: en handbok. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2007.

Rytterbro, Lise-Lotte, Medling – möten med möjligheter. En analys av en nygammal reaktion på brott. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen, 2002.

Sehlin, Staffan, Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän?: en återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik. Sociologiska institutionen, Umeå universitet, Licentiatavhandling Umeå: Umeå universitet, 2009.

Trost, Jan och Hultåker, Oscar, Enkätboken. Lund: Studentlitteratur, 2016.

Zehr, Howard, Changing Lenses: A New Focus for Crime and Criminal Justice, Herald Press, Scottdale, Pa. 15683, 2005.

Zehr, Howard, The little book of restorative justice. USA: Good Books, Intercourse, PA 17534, 2002.

Artiklar

Christie, Nils, "Conflicts as Property", The British Journal of Criminology, vol. 17 no. 1, 1977, s. 1-15.

Rapporter

Brottsförebyggande rådet, Medling vid brott. Gärningsmännen berättar. BRÅ-rapport 1999:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 1999.

Brottsförebyggande rådet, Medling vid brott. Brottsoffren berättar. BRÅ-rapport 2000:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2000.

Brottsförebyggande rådet, Medling vid brott - slutrapport från en försöksverksamhet. BRÅ-rapport 2000:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2000.

Brottsförebyggande rådet, Medling vid brott i Sverige på 2000-talet. BRÅ-rapport 2005:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2005.

Brottsförebyggande rådet, Strategiska brott bland unga på 00-talet. BRÅ-rapport 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2011.

Brottsförebyggande rådet, Medling igår, idag och imorgon. En kort skrift om medling vid brott. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2008.

Brottsförebyggande rådet, En sammanfattning av Brå:s femåriga regeringsuppdrag. BRÅ-rapport. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2008.

Socialstyrelsen, Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten. Rapport från Socialstyrelsen. Västerås: Edita Västra Aros AB. Artikelnr: 2009-101-3. ISBN 978-91-978065-6-5, 2009.

Socialstyrelsen, Medling vid brott avseende unga lagöverträdare. Uppföljning av hur kommunerna arbetar med medling samt analys av behov av åtgärder för att stödja

medlingsverksamheten. Rapport från Socialstyrelsen. Publicerad på www.socialstyrelsen.se. Artikelnr: 2012-3-39. ISBN 978-91-87169-21-2, 2012.

Offentligt tryck

Lag (2002:445) om medling med anledning av brott.

Prop. 2001/02:126. Medling med anledning av brott. [Elektronisk] Stockholm: Justitiedepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/medling-med-anledning-av-brott_GP03126, hämtad 3 oktober 2019.

Webbsidor

Socialstyrelsen, Medling vid brott, 2019. <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/medling-vid-brott/>, hämtad 3 oktober 2019.

14. Bilagor

Bilaga 1.

Lag (2002:445) om medling med anledning av brott

Tillämpningsområde och syfte

- 1 § Denna lag gäller medling som anordnas av staten eller av en kommun med anledning av brott.
- 2 § Med medling avses i denna lag att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av detta.
- 3 § Medling skall ske i bägge parterers intresse. Målet skall vara att minska de negativa följderna av brottet.
Medlingen skall syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsäganden ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser.
- 4 § Till medlare skall en kompetent och rättrådig person utses. Medlaren skall vara opartisk.

Förutsättningar för medling

5 § Medling ska vara frivillig för både gärningsman och målsägande. Det brott som medlingen avser ska vara anmält till Polismyndigheten. Dessutom ska gärningsmannen ha erkänt gärningen eller delaktighet i denna.

Medling får endast ske om det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som lämpligt. Om gärningsmannen är under tolv år får medling ske endast om det finns synnerliga skäl. Lag (2014:625).

Förberedelser

6 § Medlingsförfarandet skall genomföras skyndsamt. Medlaren skall samråda med förundersökningsledaren om medling avses äga rum innan förundersökningen har avslutats. Om medling avses äga rum därefter, men innan det finns en lagakraftvunnen dom, skall medlaren samråda med åklagaren.

7 § Både gärningsman och målsägande skall informeras om vad medlingen innebär och på annat sätt förberedas i den omfattning som behövs.

8 § Vårdnadshavare för gärningsman och målsägande skall ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även andra personer kan ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det är förenligt med syftet med medlingen och det i övrigt kan anses lämpligt.

Medlingsmötet

9 § Vid medlingsmötet skall målsäganden ges möjlighet att berätta om sin upplevelse av brottet och dess följder. Gärningsmannen skall få möjlighet att berätta varför gärningen kom att begås och ge sin syn på sin situation. Målsäganden kan också framställa önskemål om gottgörelse, och gärningsmannen kan framföra en ursäkt för sitt handlande.

10 § Medlaren skall medverka till att avtal om gottgörelse träffas endast om det är uppenbart att innehållet i avtalet inte är oskäligt.

Om det framkommer att gärningsmannen inte uppfyller ett avtal som har träffats mellan parterna, skall medlaren se till att åklagaren genast underrättas om detta, om det inte är obehövligt.

Bilaga 2.

Enkät om medling av brott i Skånes kommuner:

Denna enkät är en informationsinsamling om medlingsverksamheten i Skåne. Resultaten kommer att användas i ett utredningsarbete av Länsstyrelsen Skåne.

1. I vilken/vilka kommuner arbetar Du med medlingsverksamheten?

Bjuv
Bromölla
Burlöv
Båstad
Eslöv
Helsingborg
Hässleholm
Höganäs
Hörby
Höör
Klippan
Kristianstad
Kävlinge
Landskrona
Lomma
Lund
Malmö
Osby
Perstorp
Simrishamn
Sjöbo
Skurup
Staffanstorp
Svalöv
Svedala
Tomelilla
Trelleborg
Vellinge
Ystad
Åstorp
Ängelholm

Örkelljunga
Östra Göinge

2. Vad har Du för koppling till medling?

3. Vilken sorts medlare används vid medling av brott i din kommun/dina kommuner?

Tjänstemannamedlare
Lekmannamedlare
Tjänstemanna- och lekmannamedlare
Annat

4. I vilken grad instämmer Du i detta påstående?:

Medlingsverksamheten i din kommun/dina kommuner fungerar väl.

Instämmer helt
Instämmer delvis
Instämmer inte
Annat

**5. Får ni något stöd för er medlingsverksamhet från myndigheter?
(Exempelvis Socialstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, ...)**

Ja
Nej

6. Om ja, hur ser detta stöd ut?

7. Finns det för behov av stöd för att medlingen ska utvecklas?

Nej
Ja

8. Om ja, vilket slags stöd skulle behövas?

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane